

Foto: Luc Holleman

Foto: Luc Holleman

Weg om legging

Onjuist spatiegebruik in het Nederlands

“Tweedehands kledingdieven”, “driejarige paarden”, “twee honderdste wedstrijd”: vaak wordt er wat al te kwistig gestrooid met spaties. Dat is behalve tegen de regels soms ook ronduit verwarrend. En er valt nog wel meer over te zeggen.

René Dings

Je hebt *voetbal* en je hebt *schoen*, en dat maakt samen *voetbal-schoen*. Op dezelfde manier leiden *boeken* en *kast* tot *boekenkast*, *donker* en *blauw* tot *donkerblauw*, en *piano* en *spelen* tot *pianospelen*. Zulke verbindingen van woorden die ook los van elkaar kunnen voorkomen, heten samenstellingen, en die schrijf je in het Nederlands aaneen. Alleen wordt daar vaak de hand mee gelicht – steeds vaker, lijkt het wel. Als je erop gaat letten, zie je overal zulke onjuiste spaties.

Bij de ingang van een gebouw zag ik eens een briefje hangen met de tekst: “Deze deur is defect. U kunt gebruikmaken van de invalide deur.” En in de

krant las ik tot de verbeelding sprekende koppen als “Priester op non actief” en “Lieve heersbeestjes overheersen”. Bij de viskraam staat een bord met “Lekker bekken, vijf euro.” Een restaurant heeft “tamme konijnen bouten in pruiemensaus” op de menukaart – maar dat past natuurlijk prima in een “wild diner”. En wat te denken van een “antieke meubelzaak”, een “zwarte spullen-doos”, een “gestolen bromfietsregister” en een “slechtziende pc”?

■ DE ENGELSE ZIEKTE

Je zou misschien kunnen denken dat het om incidenten gaat, om toevallige uitglijders. Maar daarvoor komen die

onjuiste spaties te vaak voor, zelfs in officiële teksten. Hoe zou dat komen?

Allereerst kan het te maken hebben met twijfel. Als je een lang woord moet schrijven, zoals *koolwaterstofdauwpuntmeting* of *tewaterlaatplaats*, of een woord met een klinkerbotsing (zoals *televisie-uitzending*), slaat gemakkelijk de twijfel toe: ziet dit er niet een beetje raar uit? Als je dan een spatie invoegt, staan er ineens twee relatief korte woorden, en dat lijkt meteen een stuk beter.

Ook de spellingcontrole speelt daarbij misschien een rol. Mensen varen daar vaak blind op, en als ze dan een kringeltje zien onder een wat onmogelijk ogend woord als *gestolenbromfietsregister*, is de verleiding groot om maar gewoon een spatie in te voegen. De spellingcontrole kent de twee losse woorden *gestolen* en *bromfietsregister* wél, en kijk aan: *weg* is het kringeltje.

Verder moeten we de invloed van het Engels niet uitvlakken. Die taal is hier zó alomtegenwoordig dat sommige regels misschien ook in het Nederlands doorsijpelen. In het Engels moeten

delen van een samenstelling vaak los: *summer holiday, book club, bicycle race* – en daarom maken *zomer vakantie, boeken club* en *fiets wedstrijd* op ons misschien niet zo'n heel gekke indruk. Het is niet voor niets dat onjuist spatiegebruik ook wel 'de Engelse ziekte' wordt genoemd.

■ LASTIG

Toegegeven, sommige regels voor correct spatiegebruik zijn ook best een beetje lastig. Bij samenstellingen van zelfstandige naamwoorden valt het meestal nog wel mee, maar hoe zat het ook alweer met *er bovenop*? Moet dat niet aan elkaar? En *hoe veel* en *dichtst bevolkt*? Als je in dergelijke constructies een spatie te veel of te weinig gebruikt, zal het de meeste mensen waarschijnlijk niet zo opvallen, maar twijfel over die moeilijke woorden leidt er misschien toe dat je ook bij de eenvoudigere gevallen begint te aarzelen – en fouten gaat maken.

Bij dit alles komt, zo valt te vrezén, ook een zekere luiheid om de hoek kijken. Mensen interesseren zich gewoon niet zo veel voor taal en daarom doen ze niet veel moeite om correct te spellen. Of dat nu komt doordat het taalonderwijs in Nederland slechter is dan vroeger (zie alleen al die bijspijkercurssussen voor eerstejaarsstudenten die tegenwoordig nodig zijn), doordat we in een jachtige maatschappij leven, waarin je geen tijd meer hebt om zorgvuldig een nette tekst te schrijven, of doordat de mensen murw zijn geworden van de over elkaar heen buitelandse spellingwijzigingen van de laatste decennia – de conclusie blijft: de aandacht voor spelling verslapt steeds meer.

En steeds minder vaak wordt het goede voorbeeld gegeven. Neem nu grote merken als Knorr en Honig; die maken soepen met namen als "Groenten Soep", "Tomaten Soep" en "Ossenstaart Soep". Waarom? Denken ze dat die daar lekkerder van wordt? Uit navraag blijkt dat ze beseffen dat het fout is, maar dat ze graag de vrijheid nemen om het zo te doen. Maar waaróm ze dat dan doen,

blijft vaag. Ik vermoed dat er gewoon ergens een keer iemand een fout gemaakt heeft, dat dat niet direct is opgevallen, en dat ze er nu aan vastzitten.

Luie taalgebruikers, lastige regels, twijfel over het woordbeeld, de Engelse taal waarin veel los moet, en dan ook nog eens een spellingcontrole die aanslaat bij lange maar juiste aaneenschrijvingen: het is bijna verrassend dat het toch ook nog zo vaak goed gaat.

■ EEN BOS VRUCHTEN

Onjuist spatiegebruik is niet alleen maar fout omdat het fout is. Soms is het ook verwarrend. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat mensen iets langer doen over het lezen van een tekst waar onjuiste spaties in staan, omdat hun ogen onbewust net wat langer blijven hangen bij die onjuiste spaties. Bij de krantenkop "Rijbewijs voor zeventien jarigen" zou je kunnen denken dat het artikel gaat over zeventien mensen die een rijbewijs voor hun verjaardag krij-

Onjuist spatiegebruik is soms ook gewoon om te lachen.

gen. En wat voor kleur hebben de wijnglazen als er "rode wijnglazen" op de verpakking staat?

Ik zag een keer een verkeersbord met de waarschuwing "Let op! Overstekende school kinderen". Is dat hoe je een groep kinderen noemt: een 'school kinderen'? Een roedel herten, een kudde schapen, een zwerm bijen, een pak wolven, een groep apen, een troep leeuwen, een vlucht regenwulpen – en zo heb je blijkbaar ook een school kinderen.

Op een menukaart stond eens een "bos paddenstoelensoep". Bloemen gaan per bos. En bomen ook. Maar paddenstoelensoep toch niet? 'Ober, mogen wij nog een extra bosje van die lekkere paddenstoelensoep?' Zo heb ik ook al wel eens ijs gegeten met een "bos vruchten", een salade met een "bos uien" en muffins met een "bos bessen". Op een of

andere manier smaakt het me toch altijd minder lekker als ik weet dat er onjuiste spaties in zitten.

■ HONDEN KUSSEN

Maar gelukkig is onjuist spatiegebruik niet alleen maar fout en verwarrend. Er valt – u zult het gemerkt hebben bij de voorbeelden hiervoor – soms ook gewoon om te lachen. In plaats van 'driejarige paarden' staan er ineens "driejarige paarden" te koop. Op het station is het "invalide toilet" niet meer bruikbaar. Een rijwielhandel heeft een bijzondere aanbieding: "Binnen band kopen, buiten band gratis".

Als ik langs een dierenwinkel loop waar een bord hangt met de tekst "honden kussen – vijf euro", kan ik een kleine glimlach toch niet onderdrukken. Als daar "in diverse kleuren" onder staat, vraag ik me af wat voor kleur hond de meeste mensen dan graag zouden willen kussen voor vijf euro. En zou jij je aanmelden voor een workshop "Naakt

model tekenen", als je bedenkt dat daar letterlijk staat dat je zelf uit de kleren moet, en niet het model? Ik weet het nog niet, maar grappig vind ik het wél.

En soms leidt een onjuiste spatie ook tot allerlei overpeinzingen. Bij een bord "weg om legging" gingen mijn gedachten uit naar de legging. Tegenwoordig lijkt die weer in de mode te zijn, maar toch zou je sommige vrouwen willen verbieden er een te dragen. Er zijn zelfs mannen die van hun vrouw scheiden vanwege haar legging. Wat geef je voor reden als iemand vraagt waarom je bij je gemalin bent weggegaan? Simpel: Gemaal weg. Brug gesloten. Weg om legging. ■

Deze maand verschijnt het boek *Weg om legging*. Nijgh & Van Ditmar, € 14,90. (Zie de aanbieding op blz. 106). Zie ook www.spatiegebruik.nl.

